

Gyzlyk namysy hakda rowaýat

Category: Hekaýalar, Kitapcy

написано kitapcy | 22 января, 2025

Gyzlyk namysy hakda rowaýat GYZLYK NAMYSY HAKDA ROWAÝAT / oçerk

Uruşda maňa köp guburlary görmek miýesser etdi. Emma bir gubur meni has geň galdyrdy. Çemenligiň ortarasyndaky oturan mähnet dub agajynyň saýasynda üstüni gül büräp, ak berýoza haçly ol gubur alysdan görünýärdi.

Eginleri milli lybasly güller bilen nagyşlanan hem apbasy bilen bezelen mahmal kürtekçeli, bejergili giň köýnekli gyzlar guburyň tümmeginiň üstünde örän gamgyn aýdyp oturmadyk bolsalary, belki, men olaryň duşundan parhsyz geçer giderdim. Men olaryň ýanyna bardym. Gyzlar ör turdular we hemmesi birden gözlerini süzüp gitmekçi boldy.

Mazaryň başujundaky hajyň ýüzüne gyzdyrylan myh bileb ukrain dilinde ýazylan ýazgy bar. Ol ýazgydan bu ýerde 19 ýaşly Ýowganka Sidorçugyň jaýlanandygyny bilmek bolýar. Ol gyzluk namysy üçin ölüm döz geldi, duşmana boýun egmedi we soňky demine çenli öz öýlenjek ýigidine wepaly boldy.

Men gyzlaryň jorasynyň ölümü barada gürrüň bermeklerini olardan soradym. Ine, mazaryň ýanynda meniň ýazyp alan şol hekaýatym.

...Ony ähli okrugda görmegeý gyz hasaplaýardylar. Muny gyzlaram, ýigitlerem, durmuş tejribesi bilen goýalşan garrylaram inkär etmeýärdiler. Uzyn boýly, çeye diňe örän hoşniýetli adamlarda bolýan ýumşak saçly, küti gyzgylt dodakly bu gyz mawy gözlerini çala süzmegi söýerdi. Onuň şeýle etmeginde-de aýratyn ýakymlylygy bardy. Hatda çagalar hem ol gyzyň ajap jemalyndan gözlerini aýryp bilmezdiler. Ol nähili şadyýandy! Ol tomaşany söýerdi, aýdymy labyzly aýdardy, tans oýnamakda bsa Ternopolda oňa taý gelen bolmazdy.

Kitaplarda arşa çykarylýan owadanlyklar barada ýygy-ýygydan ýazýardylar. Ol gyzda tebigata bezeg berýän ajap owadanlyk bardy. Onuň näzik sesi kalplarda çuň ornaşardy, oýnaklap duran mawy gözleriniň garaýşy arassa we durudy.

Oba ýaşlary Ýowgankany oba Sowetine saýladylar. Ol ýerde oňa möhür ynandylar. Gyz oba Sowetiniň sekretary boldy. Ol adalatlydy. Onsoň garrylar-da ony hormatlap, oňa tagzym ederdiler.

Günbatar Ukrainada gyzlar durmuşa ir çykýarlar. Ýowganka heniz 15 ýaşyndaka Bogdan Ternows diýen çopan ýigide bir-iki ýyldan onuň gelni bolmaga wada beripdi.

1941-nji ýylda Bogdan Sowet Goşunynyň hataryna gitdi. Iki aýdan soň ylla doly getirýän gara bulut ýaly, obanyň üstünden faşistler geçdi. Olar eglenmediler, olaryň biri hem çerdakda gizlenen gözeli görmedi.

Ýaşlyk bolsa, hemişe bolşy ýaly, ýaşlygyna galýardy. Şondan bir ýyl geçen soň, ýow günlerinde gyzlar ilkinji gezek özleriniň oba baýramyna jemlendiler. Gyzlar tukatlanýardylar, gamlydylar, biri-birleri bilen her näçe tans etseler-de, öz öýlenjek ýigitleriniň uzakdadygy barada pikir edýärdiler, olaryň ykballary barada hiç zat bilmeýärdiler, bu ýere ýygnanyşyp durmagyň, belki, geregi hem ýokdur.

Bu ukrain gyzynyň jemalyny öňüräkden bäre synlap ýören gitlerçi kapitan garry adamlaryň we oba jaýlarynda ýaşaýan soldatlaryň märekisini itekläp, tans oýnaýan gyzlaryň duşundan geçip, öňe omzap bardy. Ol Ýowgankany özi bilen bile tans etmäge çagyrdy. Boýun towlamak boljak däldi. Gyz tans etmäge bardy. Emma söýgüli walsy hem ony şatlandyrmady.

Ofiser pyrlanyp tans edip ýörşüne gyzyň kiçijik gulagyna egilip, gije öz ýanyna gelmegi oňa hökümlü buýurdy. Gyz närazydygyny bildirip, kellesini ýaýkady. Ofiser gyzyň ezeneginden penjeledi. Gyz silterlendi. Ofiser birden güldide, hemmeleriň gözüniň alnynda gyzyň dodagyndan öpdü.

Ýowgankanyň süzülýän gözleri gahar ody bilen labyrdady. Ofiseriň dulugynda gyzyň çalan şarpygynyň şarpyldysyny hemmeler eşitdi.

Kapitan ylla ýylan çakan ýaly bolup gaýra tesdi-de aýagyny tarpyldadyp elhenç gygyrdy. Daýaw iki soldat eýýäm naçar gyzyň gollaryny baglady.

Garry gyjakçylar dagady, berýoza agajynyň gabygyndan ýasalan tüýdükler sem boldy, märeke dymdy.

– Sen meniň ýanyma bir gijejik gelersiň – diýip, burç ýaly gyzaran kapitan dişlerini gyjyrdadyp otluk meýdanyň ähli ýerini lerzana getirip gygyrdy.

– Men namysly gyz, hiç ýere-de gitmen. Menem, joralarymam gitmez.

– Sen entek bu hakda dyza çöküp maňa ýalbararsyň... – diýip, ofiser gygyrdy.

Ýowganka ýylgyrdy. Onuň joralary elleriniň aýalary bilen agyzlaryny tutup ýuwaşja gülüşdiler.

One şondan soň iň aýylganç bela gopdy. Guduzlan kapitan soldatlara märekäni saklamaga buýruk berdi. Ýük maşynynyň dub agajynyň düýbüne nähili gelenini hemmeler gördüler. Gollary bagly Ýowgankany kiçijik aýaklary görünmez ýaly edip, maşynyň kuzowasynda goýdular. Kapitanyň hut özi onuň boýnuna syrtmak saldy. Hemmeler onuň ýogyn barmaklarynyň sandyrandygyny gördüler.

– Ýa üç günläp dardan asyl-astl bolarsyň ýa-da meniň bilen üç gije keyp çekersiň. Halanyňy saýlaý.

– Men Bogdany söýýärim – diýip, gyz hamsygdy. – Wah, şu ýerde ol bolan bolsady, parahat adamlara nähili sütem etmelidigini gözüňize görkezdi.

– Samsyk gyz, men seni äkideýin. Men pomeşik, köp mülküm bar...

Yaşyp barýan günüň şöhesi yüzüni ýagtyldýan gyza yüzlerçe göreçler dikildi. Hemmeleriň oňa hossary ýaly, rehimini inýärdi.

Hemmeler onuň boýun egmezligini, razylyk bermezligini, ahyrky demine çenli namysjaň, päk söýgüsine wepaly bolmagyny isleýärdiler. Obadaşlary dymýardy. Emma Ýowganka olaryň duýgularyny syzýardy. Eger ol häzir öläýse, ony hiç haçan unutmazlar. Onuň ölümi basybalyjylara garşy göreşmäge sapak bolar.

– Ganýa, razy bolaý- diýip, onuň joralarynyň biri gygyrdy-da, özünden gidip ýere ýykyldy.

– Öleniň gowudyr. Masgaraçylykdan ölüm ýagşydyr – diýip, märekede gyzyna has golaý duran Ýowgankanyň eziz enesi batly gygyrdy.

– Bol basym, jogap ber ahyryn – diýip, kapitan azgyryldy.

Ýowganka ofiseriň ýüzüne tüýkürdi. Ol gazaply gygyrdy. Gök otlary basgylap, maşyn öňe omzady. Gyz bolsa syrtmakdan asyldy, göýä hoşlaşýan ýaly, bigünä hem ajap jemalyny hemmelere görkezip, ýuwaşlyk bilen märekä tarap öwrüldi. Şu demde Ýowgankanyň joralary özleriniň gülli lentelerini ýyrtyp zyňdylar, sazçylar mundan beýläk basybalyjylaryň ýanynda çalmazlyk üçin gurallaryny ýere taşladylar we olary aýaklary bilen depelediler.

– Ýeri onsoň, kapitan gyz nätdi? – diýip, men alňasaýan gürründeşimden soradym.

– Üç günden soň kapitany ýerli partizanlar öldürdiler. Onuň ýazgy depderçesinden aşyklarynyň uzyn spisogy tapyldy. Oňa italýan, nemes, ispan, rumyn gyzlarynyň atlary ýazylypdyr. Emma onda sowet gyzlarynyň ýekejesiniň-de ady ýok eken – diýip, gyzlaryň birj guwanç bilen jogap berdi. Kremensa şäheriniň golaýyndaky Poçaýewsk lawrasynyň diwarlarynyň ýanynda gyzlardan eşidilen bu gönümel gürrüň Poçaýewa şäheriniň alnan ilkinji günlerindäki rowaýaty ýadyma saldy.

Şonda olar jana şypa beriji çeşme suwly «Ajaýyp köl» hakda, aldawçylaryň, sütemkärleriň, ýoldan çykaryjylaryň garşysyna tämiz tolkunlardan egsilmez güýç alyp, baryp yüzlerçe ýyldan bäri jaň sesiniň hem-de aýdylýan aýdymyň owazy astynda gijelerine şol kölde suwa düşünýändikleri hakda maňa ýüreklerinden syzdyryp gürrüň beripdiler.

Men olarda kölüň taryhyny bildim. 1240-njy ýylyň ýazynda Baty

han Kiyewi weýran edip, özüniň ordalary bilen ýalkymly Kremensa golaý gelipdir. Tatarlary bu ýere altyn ýa-da baý olja getirmändi. Olar dünýä meşhur owadan we edepli, inçe billi hem-de mawy gözli Kremensa gyzlary üçin gelipdiler.

Özleriniň eziz gyzlarynyň ar-namysyny päk saklamak niýeti bilen Kremensany goraýjylar gyzlaryny gür tokaýlykdaky agaç buthanada gizläpdiler. Emma mongol-tatarlar muny aňypdyrlar-da buthanany gabapdyrlar, gyzlara hanyň merhemetine boýun egmegi teklip edipdirler.

Duşmana jogap edip, gyýçak daşlar zyňylyp, duşmanyň atan tyglary hem yzyna dolanyp, basybalyjylara şikest ýetiripdir. Guduz açan mongol harby serkerdeleri gözel gyzlary tüssä bogup ýesir almak tamasy bilen, ybadathanany otlapdyrlar. Şonda harasat gopupdyr. Gök gürläpdir. Öl ýer sojap jaýrylypdyr-da, Kremensanyň owadan gyzlary bilen ybadathanany öz göwsünde gizläpdir, bu buthananyň ornunda bolsa gyzyk namysyny goraýan janly suwly köl emele gelipdir. Ýeňlen mongol-tatar esgerleri daşa öwrülip, jadylanan kenarda şu çaka çenli dur.

Halk tarapyndan düzülen bu asylly rowaýat, belki, Ýowganka Sidorçuga öz gylyk-häsiýetini terbiýelemäge haýyr edendir, emma men bu köli kartadan köp gözlesem-de, hiç tapyp bilmedim.

Sergeý BORZENKO,
polkownik, Sowet Soýuzynyň Gahrymany,
ukrain ýazyjysy, Hekaýalar